

4. Українська література 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2017. 82 с. URL: <https://cutt.ly/0nHLYR2>

5. Пойда О. Використання мультимедійних презентацій на уроках української літератури. *Перспективи впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у навчально-виховний процес* : Матеріали наук.-практ. Інтернет-конф. Вінниця, Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників, 2009. 244 с.

6. ТОП-7 сервісів для створення по-справжньому крутих презентацій. URL: <https://cutt.ly/5nHLDge>

Одійчук Ольга – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.

Тетяна Пшемиська

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛІРИЧНИХ, ФІЛОСОФСЬКИХ І ЛЮБОВНИХ ФОРМУЛ-ЗВЕРНЕНЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Актуальність дослідження. Про виховну звертальність частіше пишуть як про лінгвістичну форму, котра максимально широко використовується та збагачується в художній літературі, оскільки українці тяжіють до пишної етикетності. Тому **мета статті** – здійснити аналіз особливостей етики, дидактизму звернень у поетичних творах Лесі Українки. **Об’єкт розвідки** – поетична творчість Лесі Українки, **предмет дослідження** – звернення в поетичному інструментарії авторки.

Стан досліджень. Науковці досі не дійшли одностайності щодо звертальності в системі поезій Лесі Українки. Комунікацію у творчості

письменниці досліджували мовознавці та літературознавці, зокрема, В. А. Жадько [1, с. 315], В. М. Назарець [7, с. 87], Т. О. Чепурняк [13, с. 97], В. І. Ткаченко [6, с. 137], І. А. Зелененька [2, с. 53–54] та ін. Однак нема досі об'ємних досліджень звернень у поезіях Лесі Українки, які б давали змогу максимально оцінити їхнє виховне місце, хоча звертальність вельми часто постає естетичним і риторичним центром, вбирає в себе максимум думок, переживань і почуттів автора.

Виклад основного матеріалу. Звернення є одним із способів передачі виховного потенціалу нашої мови читачам, оскільки людям також притаманно мислити про краще життя, більший достаток, ліпші можливості й усе це асоціюється у нас із такими поняттями як «гроші, багатство, влада, слава» тощо. Та Лесині рядки нагадують нам про вищі вічні цінності. До прикладу, у вірші «Слово, чому ти не твердая криця» [11, с. 398] поетка звертається до «слова» як найсильнішої зброї, тим самим виховує в нас почуття сили власної мови, тобто за допомогою слова як меча можна здолати будь-якого ворога, адже воно стане «мечем для катів». У цьому сенсі вельми прикметна виховна, естетично-звертальна філософія поезії «*Contra spem spero!*» [11, с. 315]. Сила поетичної експресії багатьох творів Лесі Українки полягає в тому, щоби вражати емоції читача, спонукаючи до сприйняття, співчутливості, усвідомленого співпереживання.

Окремі ліричні поезії Лесі Українки, сповнені так званими феміністичними мотивами, образами, глибоким драматизмом і сумом. Вони хвилюють читача своєю щирістю, глибиною справжнього почуття притаманного лише людині. Авторка зуміла передати найінтимніші пориви жіночої душі, найпотаємніші сторони жіночої психіки, зворушливої ніжності. Зокрема, у вірші «Жіночий портрет», поетка втілює своє розуміння патріархального шлюбу, який є не чим іншим, як актом купівлі-продажу, коли з «голоду серця» жінка стає невіленьцею свого чоловіка: «Не тіло ти, а душу продала, / свій хист і розум віддала в неволю» [11, с. 344]. Це є так би мовити феміністичний код у творчості поетеси, оскільки цим Леся Українка

вчить всіх жінок не коритися перед чоловік, бути незалежною та індивідуальністю з власним світобаченням і потребами, намагається зруйнувати патріархальні канони.

Безперечно звернення в поезії Лесі Українки вчать тому, як прислухаючись, вдивляючись у навколишню дійсність можна звертатися до свого внутрішнього світу, допомагають зрозуміти й відчутти світ природи та себе в ньому. Наприклад, у поезії «Вже сонечко в море сіло» поетка через звернення до сонця: «Прощай, веселе сонечко ясне!» [11, с. 15], через красу природи прищеплює надію, яка буде жити до останнього, навіть якщо вже «сіло сонечко».

Більше того, у драмі-феєрії «Лісова пісня» помічаємо ніби «малу енциклопедію» жителів природи, гармонію та дисгармонію їх існування. Відповідно до цього можна сказати про високі моральні засади міфічних героїв на відміну від реальних. Відмінності у філософії буття різних світів хвилювали Лесю Українку, адже для неї природа – це не просто навколишнє середовище, в якому ми перебуваємо, це певна невід’ємна частина душі або ж супутник життя, який відчуває всі радощі й сум.

У п’єсі «На полі крові» письменниця розповідає про життя Христа тільки опосередковано, адже зосереджується на проблемі зради та її мотивах, які озвучує Юда в діалозі з прочанином, звертаючись до нього з хитрощами. Мисткиня репрезентує виховний вплив, оскільки засудження таких якостей означає возвеличення протилежних, а також не стільки викриття зради Іуди, а вміння побачити внутрішній світ підступника, що, на перший погляд, здається щиросердним мучеником.

Виховний потенціал у ліричних творах Лесі Українки заслуговує на особливу увагу серед науковців, адже поетеса доводить, що основою буття є патріотизм, оскільки поза ним людина втрачає сенс існування, вищу мету. До прикладу, в поемі «Давня казка» авторка доводить «слово» вбирає в себе максимум відповідальності, а саме громадянської, зокрема, якщо це «слово» сказане поетом. Разом з тим у рядках: «Ей, я лиха не боюся, / З ним ночую, з

ним і дною; / Ти втікай, бо я, мосьпане, / На таких, як ти, полюю! / В мене рими — соколята, / Як злетять до мене з неба, / То вони мені вполюють, / Вже кого мені там треба!» мисткиня як лірична героїня звертається до Бертольно, псевдолицаря, і зазначає про те, що сила слова, а саме римованого, робить неймовірно [11, с. 259].

Отже, потенціал філософських звертальних формул поезії Лесі Українки дає нам підстави резюмувати про новаторські пошуки авторки в царині ліричних послань, що проголошують етичні й естетичні цінності. Аналіз окремих знакових творів засвідчив, що мисткиня використовує звертальність, апеляції з експресивним, емоційно-відкритим забарвленням, що сприяє увиразненню постатей у її творчості та й у житті; це свідчить про виняткову інкрустаційну роль філософських, громадянсько-політичних звертань і ліричних звернень в організації поетичних творів Лесі Українки.

Література

1. Жадько В. А. Філософський вимір поезії Лесі Українки. *Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки)* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 лют. 2021 р. Львів : Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. С. 315.

2. Зелененька І. А. Культурно-історичні та морально-етичні у драматичній поемі «Бояриня» Лесі Українки. *Ідеологія національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки)* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 лют. 2021 р. Львів : Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. С. 51–57.

3. Зелененька І. А. Катерина Девдера. «*Інверсія серця*» – із покоління двотисячників : Хрестоматія зі сучасної молодшої української літератури / Упоряд., вступна стаття, біографічні та літературно-критичні статті Ірини Зелененької. Вінниця : ТП «Едельвейс і К», 2016. С. 35–36.

4. Зелененька І. А. Екоестетика в поезії подільських модерністок. *Подільські Божичі* : посіб.-хрестоматія із вивчення подільської поезії останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. / Наукові статті, коментарі та уклад. І. А. Зелененької. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. С. 42–52.

5. Зелененька І. А. Національна психотипи міст і сіл у віршах філологічних поетів. *Подільські Божичі* : посіб.-хрестоматія із вивчення подільської поезії останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. / Наукові статті, коментарі та уклад. І. А. Зелененької. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. С. 55–63.

6. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упорядн.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.

7. Назарець В. М. Жанрові форми адресованої лірики Лесі Українки. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2017. Вип. 9. С. 87.

8. Назарець В. М. Різновиди внутрішньотекстових адресатів в адресованій ліриці Лесі Українки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2016. Вип. 61. С. 265.

9. Панасенко Т. М. Леся Українка. *Знамениті українці*. Харків : Фоліо, 2019. 123 с.

10. Самчинська Т. В. Леся Українка: У пошуках жіночого щастя. *Друг читача* : веб-сайт. URL: https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/review/236/

11. Українка Леся. Вибрані твори. Київ : Дніпро, 1974. 617 с.

12. Українка Леся. Надія. Зоря. 1887. № 24. С. 413.

13. Чепурняк Т. О. Трагічне начало як формотворчий чинник у структуризації поезії у прозі Лесі Українки. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2010_23_65

Пшемиська Тетяна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська неоромантична поезія у методичній площині.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач
Зелененька І. А.

Тетяна Самсонюк

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В СЕРЕДНІЙ ЛАНЦІ ЗЗСО**

У період реформування та змін в освітніх програмах, розбудова інклюзивної освіти в Україні здійснюється стрімкими темпами. Розвиток сучасного суспільства та процеси інтеграції в європейську спільноту актуалізують питання щодо забезпечення соціального захисту та створення необхідних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Актуальність дослідження проблем інклюзивної освіти полягає, насамперед, у тому, що з кожним роком стрімко зростає чисельність учнів, які потребують корекційного навчання. Для його ефективності й безпечності необхідно знайти шляхи вирішення найпоширеніших труднощів та удосконалення якості навчання.

Метою статті є дослідження особливостей реалізації інклюзивної освіти під час вивчення української літератури в середній ланці ЗЗСО.

Питання залучення дітей з особливими потребами до навчання в освітніх закладах, їхнє пристосування та соціалізація в колективі було й залишається об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, авторами найбільш ґрунтовних і цінних праць є Л. Даниленко, О. Заярнюк, А. Колупаєва, А. Конопльова, Н. Софій, Б. Пузанова та ін.

Унаслідок зміни освітньої парадигми на гуманістичну модель, яка реалізується за принципом «освіта для всіх, школа для всіх», відкрито тенденцію до однакового доступу дітей з особливими потребами до здобуття